

FILOZOFICKÁ FAKULTA
Univerzita Karlova

DOX

Letní škola badatelské výuky: Kudy do minulosti? 21. a 22. srpna 2025

Program a registrace: badatelskaletniskola.ff.cuni.cz

Centrum současného umění DOX Poupětova 1, Praha 7

ČTVRTEK 21. SRPNA

8.30 – 9.15 Registrace, ranní káva

9.15 – 9.30 Zahájení letní školy zástupci pořadajících institucí, Auditorium I

9.30 – 10.00 Úvodní přednáška, Auditorium I

10.15 – 12.00 Workshopy I

- **Zlo, plnění povinností, ideologie a zodpovědnost – Eichmann mezi Kantem a Arendtovou (Matěj Král / FF UK)**

Workshop prakticky seznámí účastníky a účastnice s koncepcí problémově orientované výuky filosofie. Jejím cílem je rozvíjet myšlení studentů skrze práci s filosofickými otázkami. Typický postup zahrnuje: a) formulování těchto otázek; b) jejich samostatné zodpovídání žáky a žákyněmi; c) kritickou reflexi několika variant možných odpovědí, které nabízejí různí autoři či tradice. Během workshopu si vyzkoušíme aplikaci této metody na otázku „Co je zlo?“

Po krátké vstupní evokaci se zaměříme na postavu Adolfa Eichmanna, pojetí zla v knihách *Eichmann v Jeruzalémě* a *Původ totalitarismu* Hannah Arendtové a pojetí zla a morálky u Immanuela Kanta. Pracovat budeme s myšlenkovou mapou stručně shrnující základní myšlenky Arendtové i Kanta a některé výroky Adolfa Eichmanna. Položíme si také související etické otázky obecnější charakteru, např. kdy máme plnit své povinnosti a kdy nikoliv. Hluběji se pak budeme s pomocí pracovních listů soustředit na následující tematické okruhy: „radikální zlo“, svoboda a zodpovědnost v pojetí Arendtové a Kanta; plnění povinností a vztah ke Kantově etice podle Eichmanna, kritika Eichmannova pojetí Kantovy etiky u Arendtové; teze o „banalitě zla“, její vysvětlení a kritika; role racionality a emocí v morálním rozhodování.

Účastníci a účastnice obdrží materiály umožňující realizaci workshopu ve středoškolské výuce filosofie. Zároveň budou seznámeni s dalšími materiály vytvářenými oborovými didaktiky Ústavu filosofie a religionistiky FF UK, které jsou volně dostupné online.

- **Objevování americké identity – CLIL a badatelská výuka v praxi (Veronika Kalábová, Tomáš Gráf / FF UK)**

Workshop nabízí možnost vyzkoušet si, jak může výuka dějepisu v angličtině obohatit badatelský přístup i porozumění historickým konceptům. V malých skupinách budou účastníci pracovat s jedním autentickým pramenem z období americké revoluce (např. Common Sense, Deník Johna Adamse nebo Deklarace nezávislosti). Pomocí cílených úloh a scaffoldingu povedou účastníci diskusi o svobodě, občanství a identitě v době formování Spojených států. Workshop vedený studentkou učitelství a didaktikem angličtiny proběhne převážně v anglickém jazyce – účastníci by proto měli být připraveni pracovat i komunikovat anglicky. V závěru společně reflektujeme využití metody a možnosti propojení jazykového a dějepisného vzdělávání (CLIL).

- **„Černí vojáci bílých válek“: obraz senegalských střelců ve výuce dějepisu skrze literaturu a propagandu (Míla Janišová / FF UK)**

Jak vyprávět o kolonialismu, válce a rasismu skrze příběhy těch, kteří bývají z historických narativů vytlačeni? Workshop nabídne možnost využít literární dílo *V noci je každá krev černá* současného francouzského spisovatele Davida Diopa ve výuce moderních dějin, zejména v kontextu první světové války, kolonialismu a propagandy. Účastníci se skrze mezioborové propojení literární a historické analýzy seznámí s praktickými metodami, jak obohatit výuku o téma jinakosti a vnímání druhého a jak pracovat s obrazem senegalských střelců v různých typech pramenů — od literárního textu po dobové plakáty a karikatury. Důraz bude kladen na rozvoj kritického myšlení a interpretaci textového a obrazového materiálu.

- **Neolit: počátek věku lidí? (Denisa Brejchová / FF UK)**

Byl přechod k zemědělství skutečně jednoznačným pokrokem? A kdy lidstvo začalo zásadně přetvářet planetu – nebyl to právě neolit, skutečný úsvit tzv. antropocénu? Interaktivní workshop nabídne nový pohled na neolitickou transformaci, který jde za rámec tradičního výkladu o prvních zemědělci.

Prostřednictvím kritické diskuse, analýzy archeologických a paleoenvironmentálních dat a praktické práce s replikami neolitických artefaktů (nástrojů, keramiky) prozkoumáme komplexní příčiny, průběh a dlouhodobé důsledky přechodu od lovu a sběru k zemědělství. Zaměříme se na témata jako domestikace, šíření zemědělství do Evropy (včetně role migrací a archeogenetiky), proměny krajiny, biodiverzity a sociální struktury. Cílem workshopu je vybavit účastníky nejen hlubším porozuměním tomuto klíčovému období, ale především jim nabídnout konkrétní didaktické strategie a náměty, jak téma neolitu uchopit ve výuce inovativně, kriticky a způsobem, který zdůrazňuje jeho překvapivou relevanci pro současné environmentální a společenské výzvy. Diskutovat budeme metody, jak pomocí archeologických pramenů rozvíjet u žáků kritické myšlení, schopnost práce s informacemi a vnímání dlouhodobé perspektivy (*longue durée*).

- **Dějiny čtení (Kamil Činátl / FF UK)**

Jak propojit dějepis s výukou literatury a dalšími předměty? Možnou cestu nabízejí dějiny čtení. Workshop sleduje proměny čtenářství s ohledem na užité technologie – od pergamentu až po digitální média. Zároveň porovnává různé čtenářské strategie formované dobovou kulturou – vedle křesťanského lectio divina tak klade např. čtenářské soutěže o odznak Julia Fučíka. Historizace čtení představuje funkční a efektivní možnost, jak propojovat dějepis s dalšími předměty.

- **DJ Kurátor: Útěcha věcí (Jana Polášková, Tereza Dvořáková / DOX)**

Vzdělávací program DJ Kurátor si klade za cíl seznamovat žáky s rolí kurátora v provozu současného umění, poukazovat na důležitost výběru a volby. Na pozadí výstavy Útěcha věcí, která představuje světu nepříliš známé výtvarné dílo slavného spisovatele a nobelisty Orhana Pamuka, si účastníci vyzkouší, jak důležitou roli nejen v uměleckém provozu hraje „výběr“. A jakýkoliv výběr ovlivňuje obsah zprávy, díla a jakékoliv akce, které vysíláme směrem k ostatním – k divákům, příjemcům a samozřejmě i směrem k žákům. V návaznosti na pozitivní zpětnou vazbu a prodloužení výstavy Útěcha věcí nabízíme opětovně workshop, jež byl již součástí programu *Zimní školy badatelské výuky* v březnu 2025.

12.00 – 13.15 Pauza na oběd

13.15 – 13.30 Společné focení

13.30 – 14.45 Badatelská výuka v praxi: sdílení zkušeností, Auditorium I

14.45 – 15.15 Pauza na občerstvení

15.15 – 17.00 Workshopy II

- **Dějepis jako prostor pro mediální výchovu (Bohumil Melichar / Česká televize)**

Média se v posledních dekáдах s nástupem sociálních sítí a umělé inteligence rapidně proměňují. Může se proto zdát nelogické učit žáky orientaci v mediální krajině prostřednictvím historických pramenů. Právě dějepis však skrývá značný potenciál pro rozvoj klíčových kompetencí potřebných k porozumění moderní žurnalistice i světu influencerů. Workshop se zaměří na předávání praktických tipů, jak do výuky dějepisu zapojit prvky mediální gramotnosti a tzv. news literacy. Představíme didaktizovanou verzi dokumentární série Redaktoři, která se věnuje televizní žurnalistice 80. let, a další materiály z dílny ČT Edu, které propojují mediální výchovu s historickým vzděláváním.

- **Jaké poznání přináší generativní umělá inteligence? (Vojtěch Ripka / FF UK)**

Zdá se, že nástup generativní umělé inteligence představuje pro školství zásadní předěl. Průzkumy ukazují, že žáci jsou ve srovnání s učiteli často výrazně napřed v uchopení této technologie. Téměř polovina učitelů považuje umělou inteligenci spíše za hrozbu než za příležitost. To však neznamená, že by škola neměla za úkol pomoci žákům v poučení a bezpečném používání této revoluční technologie, snad právě naopak. Významným zdrojem

nejistot u žáků i učitelů je pocit, že genAI je nespolehlivá, že se jí nedá věřit. Workshop se zaměří na základní otázku spojenou s generativní umělou inteligencí: jakou povahu má poznání, které přináší? Nakolik se mu dá věřit? Jak se má k jinému poznání, se kterým už umíme zacházet poučeně?

- **3D tisk ve výuce (nejen) dějepisu (Juda Kaleta / FF UK)**

Školy byly v poslední době doslova zaplaveny 3D tiskárnami – jak je ale využít? Najdeme pro ně smysl i v rámci výuky dějepisu na ZŠ? Workshop je určen především učitelům, kteří se s 3D tiskem teprve seznamují. Představí základní principy tisku, jeho limity i volně dostupné databáze modelů. Hlavním jádrem však bude sdílení zkušeností z projektového vyučování, v němž žáci dokumentovali regionální historické památky, vytvářeli jejich digitální modely a tiskli je. Prozkoumáme oborové přesahy do matematiky (geometrie, prostorová představivost) a informatiky (práce s modely, s daty a zařízeními), i otázku, jak 3D tisk propojit s historickým myšlením.

- **Obrazy Václava Havla ve filmu: analýza, interpretace a výuka (Filip Liška, Zdislava Šimková / FF UK)**

Jak zobrazují filmy Václava Havla – jako disidenta, prezidenta, symbol? A jak s těmito obrazy efektivně pracovat ve výuce? Workshop se zaměří na film jako svébytné médium historické interpretace, které může významně ovlivňovat porozumění nedávné minulosti. Budeme se věnovat jak hraným filmům a seriálům (Havel, České století), tak i dokumentům (Občan Havel, Život podle Václava Havla, Tady Havel, slyšíte mě?). Společně prozkoumáme základní analytické nástroje pro jejich rozbor – od kompozice a narativních strategií přes práci s archivními materiály či stylizací až po schopnost filmu formovat veřejnou paměť. Budeme se věnovat způsobům, jak filmy vhodně zapojit do výuky: jak by mohla vypadat modelová hodina, kde jsou silné stránky filmů a jak naopak smysluplně pracovat s jejich limity v badatelsky orientované výuce. Workshop využívá konkrétní postavu Václava Havla, ale principy práce s filmem lze přenášet univerzálně do dalších témat.

- **Jak se píše historie (na Wikipedii)? Wikipedie jako nástroj k historickému a mezioborovému bádání (Lucie Schubert/Pavel Bednařík, Wikimedia ČR)**

Wikipedie se stala nepostradatelným zdrojem informací milionů lidí, ale také nástrojem vzdělávání a badatelských aktivit. Jakou roli má Wikipedie a další projekty Wikimedia ve vzdělávací a výzkumné praxi? V čem mohou historici-badatelé navázat na práci wikipedistů? Existuje neutrální encyklopedický výklad historie, nebo jde o archeologické dobrodružství s neuzavřeným výsledkem? Na to bude zaměřen workshop Wikimedia ČR, který povedou manažerka vzdělávacích programů Lucie Schubert a hlavní lektor Pavel Bednařík. V první části se účastníci seznámí s pravidly a principy ekosystému projektů Wikimedia, druhá část bude zaměřena na praktické užití Wikipedie ve výuce.

Doporučení vybavení pro účastníky - vlastní notebook s možností připojení na internet. Wiki-účet - pokud máte, osvěžte si přístupy a heslo, pokud nemáte, je možné účet založit na místě nebo pracovat bez založeného účtu.

- **S čím ti můžu pomoci? Povídání s historickými postavami v AI (Jaroslav Pinkas / PedF UK, Radmila Prchal Pavlíčková / FF UPOL)**

Nedávno začali učitelé a učitelky dějepisu experimentovat s postavami historických osobností, které vytváří v prostředí umělé inteligence. Co přináší do dějepisu virtuální setkání a rozhovor s historickou postavou ze středověku nebo raného novověku? Jak probíhá interakce, jaké otázky žáci kladou, jak postavy reagují? Za jakých podmínek je chatování užitečným zdrojem historického poznání? A kdy se stává samoúčelnou hrou s moderní neekologickou technologií? Na workshopu vyzkoušíme některé modely. Položíme si velké množství otázek, na něž neznáme odpovědi, a ani je na místě nevyřešíme. Workshop tak bude spíš součástí experimentu a velkého otazníku, jak a k čemu může AI v dějepise posloužit a nabídne také prostor pro sdílení zkušeností s jejím využíváním.

Doporučujeme vlastní notebook/mobil a účet na ChatGPT, ideálně předplacený přístup (ChatGPT Plus), který umožní delší práci.

19.00 – 21.00 Veřejná diskuse: Je to věda?! Popularizace vědy napříč obory

Jak velká je mezera mezi aktuálním stavem poznání a výukou jednotlivých předmětů na školách? Jaké formáty jsou pro popularizaci vědy vhodné ve školním prostředí i mimo něj? Kdy se mohou učitelé a učitelky ve své praxi obracet na pomoc vědců a s čím naopak oni mohou pomoci vědcům a vědkyním?

Diskuzi v rámci Letní školy badatelské výuky povedeme s předními popularizátorkami a popularizátory vědy v českém prostředí.

PÁTEK 22. SRPNA

8.30 Otevřený vstup do DOXu, ranní káva

9.00 – 10.30 Workshopy III

- **Informatik na návštěvě v dějepise/Dějepisář na návštěvě v informatice (Martin Vonášek/ Gymnázium Hladnov)**

Účastníci si vyzkouší, jak využít umělou inteligenci (AI) při historickém bádání a tvorbě vlastního digitálního vzdělávacího prostoru. Workshop propojí dějepisné téma s digitálními kompetencemi a ukáže konkrétní možnosti práce s AI v historickém vzdělávání, včetně práce s primárními prameny, tvorby výukových materiálů a reflexe digitální stopy. Diskutovat budeme otázku, co „zbyde“ z badatelské výuky, pokud velkou část badatelské práce za žáky udělá generativní umělá inteligence.

- **V čem je přínosné „čist“ krajinu a město v historickém kontextu? (Martina Kárová / architektka a středoškolská pedagožka)**

Prostředí, ve kterém žijeme, je celé ovlivněno lidskou činností. To se týká nejen sídel – měst, vesnic apod., ale i kulturní krajiny. Pokud se staneme pozornými a poučenými pozorovateli, můžeme své okolí číst jako historický pramen. V tomto interaktivním workshopu se spolu s architektkou a středoškolskou pedagožkou Martinou Károvou seznámíme se základními principy architektury a urbanismu a zdroji informací, které slouží jako klíč k pochopení historického vývoje i dnešní podoby měst i volné krajiny, které je nezbytné pro jejich zdárný budoucí vývoj.

- **Pravda nebo lež? (Karolína Voleská / DOX)**

Může být pravda objektivní? Nebo je vždy výsledkem subjektivní perspektivy? Vzdělávací program Centra DOX zkoumá tenkou hranici mezi pravdou, lží a vytvořeným názorem. Využívá k tomu výstavu Úhel pohledu 3: Rovnováha a na oblasti lidské kultury i limitů samotného lidského vnímání reflektuje, jak snadno lze v mediálním prostoru posouvat vyznění informací a jak právě současné umění umí využít mystifikaci k vyvolání pochybností. Umělecká díla mohou odhalit, jak jsou naše názory a vnímání formovány kulturními a osobními faktory a jak mohou být manipulovány k tomu, aby nás přivedly k těm „správným“ interpretacím reality.

- **Solarpunk: Pohled z budoucnosti na dnešní svět (Jakub Opršal / Středisko ekologické výchovy SEVER)**

Solarpunk je kreativní kooperativní hra, která rozvíjí imaginaci, kritické myšlení a schopnost spolupráce. Účastníci nahlíží na dnešní svět očima lidí z budoucnosti a přemýšlejí, jakým způsobem se podařilo vyřešit dopady klimatické krize i dalších globálních výzev. Workshop podporuje představivost, systémové myšlení a propojení environmentálních a společenských témat. Aktivita je vhodná pro školy, komunitní skupiny i neformální vzdělávání a může být inspirací k dalšímu občanskému zapojení. Další inspiraci pro klimatické vzdělávání nabízí web Učím o klimatu, který si během workshopu také představíme.

- **Zkoumejme pravěk s loutkami v ruce (Pavla Sýkorová / UK)**

Jak žákům a žákyním přiblížit historický koncept trvání a změny? Jak netradičně hledat odpovědi na otázky typu: Mohli se potkat? Jaké měli vztahy? Workshop na pomezí dějepisu a přírodopisu vás zavede do říše pravěkých monster ztvárněných loutkami. Vyzkoušíme si část badatelského programu, který nabízí školám vzdělávací centrum Didaktikon. Ukážeme si, jak mohou loutky pomoci uchopit koncepty historického myšlení – mezipředmětově, srozumitelně i pro mladší žáky a žákyně a s důrazem na skupinovou spolupráci.

- **Expedice Přírodní školy (Jaroslav Najbert / Gymnázium Přírodní škola)**

Důraz na rozvoj kompetencí a mezipředmětovou spolupráci v současném vzdělávání je výzvou pro hledání vhodných organizačních forem výuky. Vyučující i žáci Gymnázia Přírodní škola už více než třicet let vyráží na badatelské expedice. Věkově smíšené skupiny, týdenní práce v terénu, společné plánování, sběr dat i zpracování výstupů a jejich prezentace. Jak vymýšlet témata, stanovit si dosažitelné cíle a výzkumné otázky, jak organizovat společnou práci pro věkově smíšené skupiny a propojovat předměty s reálnými problémy a situacemi mimo školu? Jak pracovat s motivací, rozvíjet kompetence, a přesto si společný čas „užít“? O své zkušenosti se podělí učitelé i žáci Přírodní školy.

10.30 – 11.00 Pauza na občerstvení

11.00 – 12.30 Přednáška

12.30 – 13.15 Oběd

13.15 – 15.00 Závěrečná evaluace a ukončení letní školy